België-Belgique
P.B.
8000 BRUGGE 1-2
3/4674

archipel

afgiftekantoor BRUGGE 1, 2e afd. maandblad APRIL 99 ver.uitgev. M. Felix . Koningsl[illegible] 43A, 8400-Oostende

ARCHIPEL BULLETIN APRIL 1999

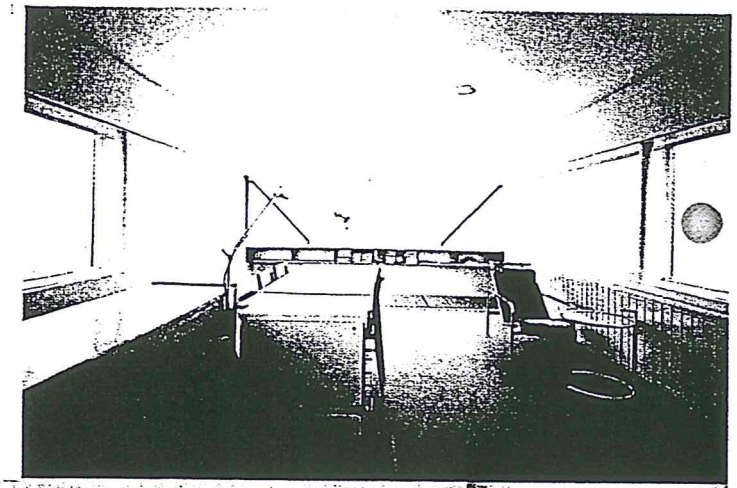
VRIJDAG 23 APRIL 1999 – 20u.30

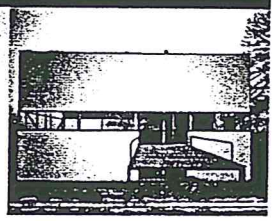
't Leerhuys, Groeninge 35, Brugge

EUGEEN LIEBAUT

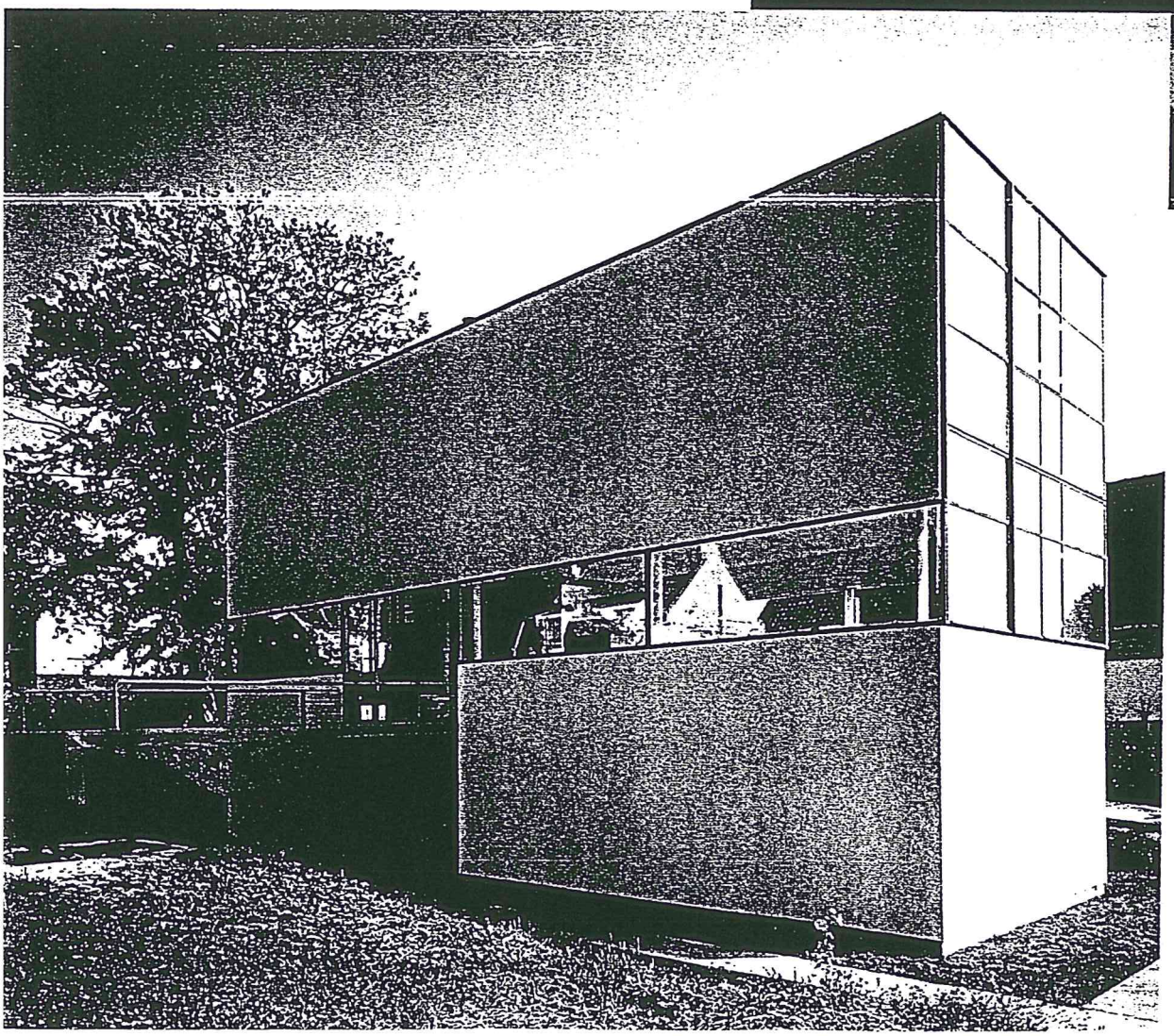
over eigen werk

Tekst en foto's met toestemming architect en auteur overgenomen uit A+ 155 . december)-januari 1999-04-03"Drie recent werken van Eugeen Libaut : "Francis Strauven".

2

.rchitect: Eugeen Liebaut
ngenieur stabiliteit: Dirk Jaspaert
Intwerp: 1993
litvoering: 1994

oto's:
askia Vanderstichele (1,2,4)
ristien Daem (3)

ARCHITECT
EUGEEN LIEBAUT

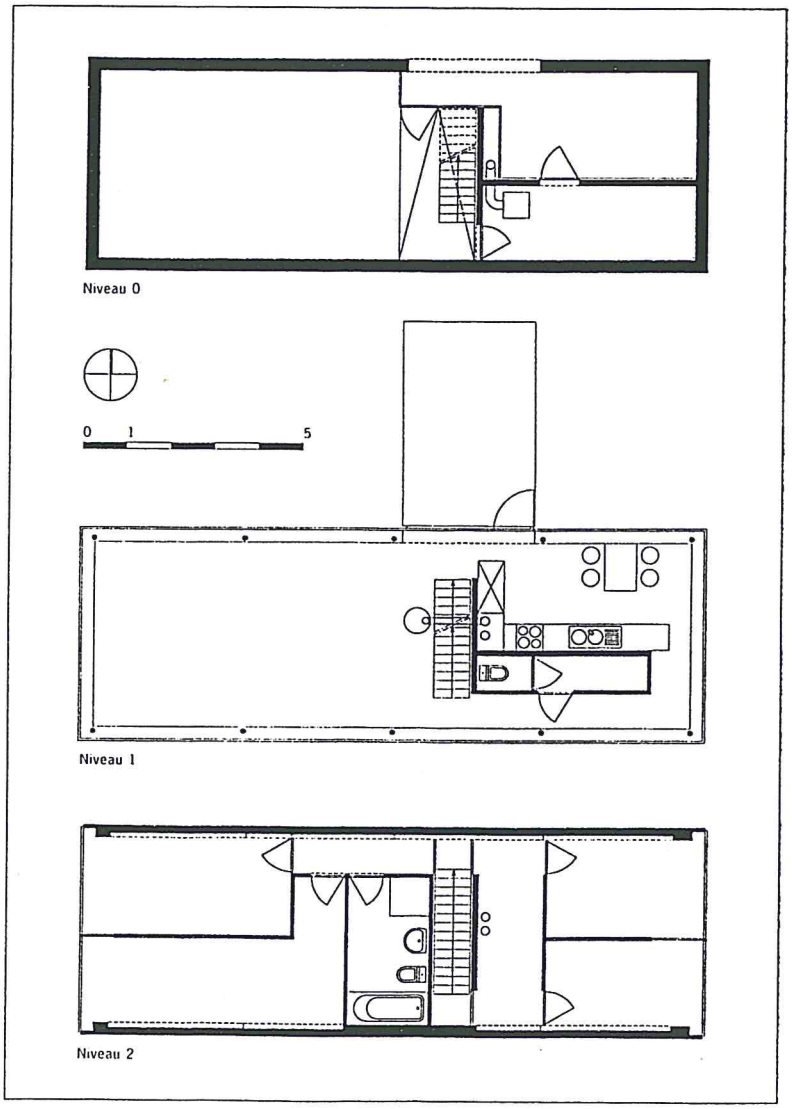
De gebouwen van Eugeen Liebaut lijken op het eerste gezicht geheel autonome objecten. Hun abstract geometrische vormgeving knoopt aan bij de avant-garde van de jaren '20, in het bijzonder bij het purisme van Le Corbusier en het suprematisme van Malevich. Ze drukken zich uit in een helder idioom dat sterk afsteekt bij de fermettes en de andere gemeenplaatsen van de verkavelingen waarin men ze aantreft. Paul Vermeulen karakteriseerde ze als "zwerfkeien", als "aangespoelde, door erosie gladgewreven keien die in hun binnenste een kostbaar geheim verbergen".[1]

Niettemin ware het misleidend Liebauts gebouwen als volstrekt autonoom af te schilderen. Bij al hun autonome logica, hun zuivere geometrie, hebben ze specifieke vormen die afgestemd zijn op de situatie waarin ze tot stand kwamen en houden ze in menig opzicht verband met hun omgeving. Het appèl dat ervan uitgaat ligt niet in het minst in het feit dat ze bij al hun snedige abstractie tevens associaties van een geheel andere, hieraan tegengestelde aard in zich dragen, niet alleen herinneringen aan bruggen en boten afkomstig uit het industriële verleden van Aalst, de geboortestad van de architect, maar tevens verwijzingen naar organische samenhang, naar lichamelijkheid.

EIGEN WONING

De woning die Liebaut voor zichzelf en zijn gezin bouwde in een rustig dorp aan de rand van de Vlaamse Ardennen verschijnt bij eerste benadering als een zuiver neo-puristische daad, een rigoureus geometrisch wit prisma dat zich scherp aftekent in het groen tussen de traditionele landelijke huizen. Het is een gebouw dat een treffende realisatie biedt van Le Corbusiers opvatting van de architectuur als "un signe merveilleux de clarté au milieu du spectacle confus de la nature apparente", een uitdrukking van "la volonté géométrique", een "geste d'optimisme".[2] Bij nader toezien valt er evenwel menige afwijking van de puristische orthodoxie waar te nemen. Het volume verheft zich niet op "pilotis", het zweeft niet maar zit gedeeltelijk in de grond verzonken. Het witte prisma werpt zich niet imponerend op ten aanzien van de buurhuizen. Gesitueerd op een afhellend terrein, gaat het schuil achter een haag en reikt het met zijn dakrand niet veel hoger dan de onderkant van de omgevende zadeldaken. En in weerwil van de grote raampartijen in de kopgevel betreft het hier geen citrohan-type. De woonruimte die de gehele eerste verdieping beslaat –een langwerpige rechthoek van 14,70 bij 4,30 m– heeft een geheel open plattegrond waarin achteraan de sanitaire kern met keuken en trap opgesteld staan. Deze zijn niet, zoals in Liebauts vorige huizen, opgevat als "objet-types" maar als een clustering van neutrale volumes waar de ruimte vrij omheen vloeit. De ruimte expandeert niet opwaarts in een vide maar ontplooit zich aan al haar zijden horizontaal via continue raampartijen die een panoramisch zicht bieden op de omgeving. Het zicht en het licht worden geïntensiveerd aan de uiteinden van het prisma waar de "fenêtres en longueur" van de zijgevels overgaan in een verglaasde wand die tot het plafond reikt: aan de oostkant om de ochtendzon de keuken binnen te trekken, aan de westkant om een ruimer zicht te openen op de ongerepte vallei van de Ransbeek die zich tot aan de horizon uitstrekt. Ondanks de niet bepaald ruim bemeten breedte (4,30 m) gaat het hier om een interieur dat een uitgesproken ruimtegevoel oproept. De ruimte stroomt via de doorlopende glaspartijen als het ware continu door het interieur. Het wonen is voortdurend en alzijdig betrokken op de omgevende natuur. Het gezin woont te midden van het landschap, in nauw contact met de wisselende ritmen van klimaat en vegetatie. Geheel tegengesteld aan deze openheid is de nadrukkelijke ingekeerdheid van de werkplaats op de begane grond die, opgevat als een meditatieruimte, slechts verlicht wordt via de toegangsdeur en een glazen plaat in het plafond.

Ook is de constructie van het huis niet bepaald corbusiaans. In tegenstelling tot de indruk die het wekt is het niet van beton. De onderbouw is een bepleisterde baksteenconstructie en de bovenbouw bestaat uit een stalen skelet opgevuld met houten vloeren en wanden. De buitenwanden zijn afgewerkt met een bepleisterde isolatielaag. Deze constructie was mede ingegeven door de noodzaak, gezien de plaatselijk weinig draagkrachtige bodem, zo licht mogelijk te bouwen. De lichte constructie wordt verstevigd door een koppel schuine stalen windschoren in elk van de twee grote raampartijen aan de uiteinden. Deze judicieus geplaatste tectonische elementen tasten de ruimte geenszins aan maar associëren haar met industriële vakwerkconstructies en dragen bij tot haar dynamiek.

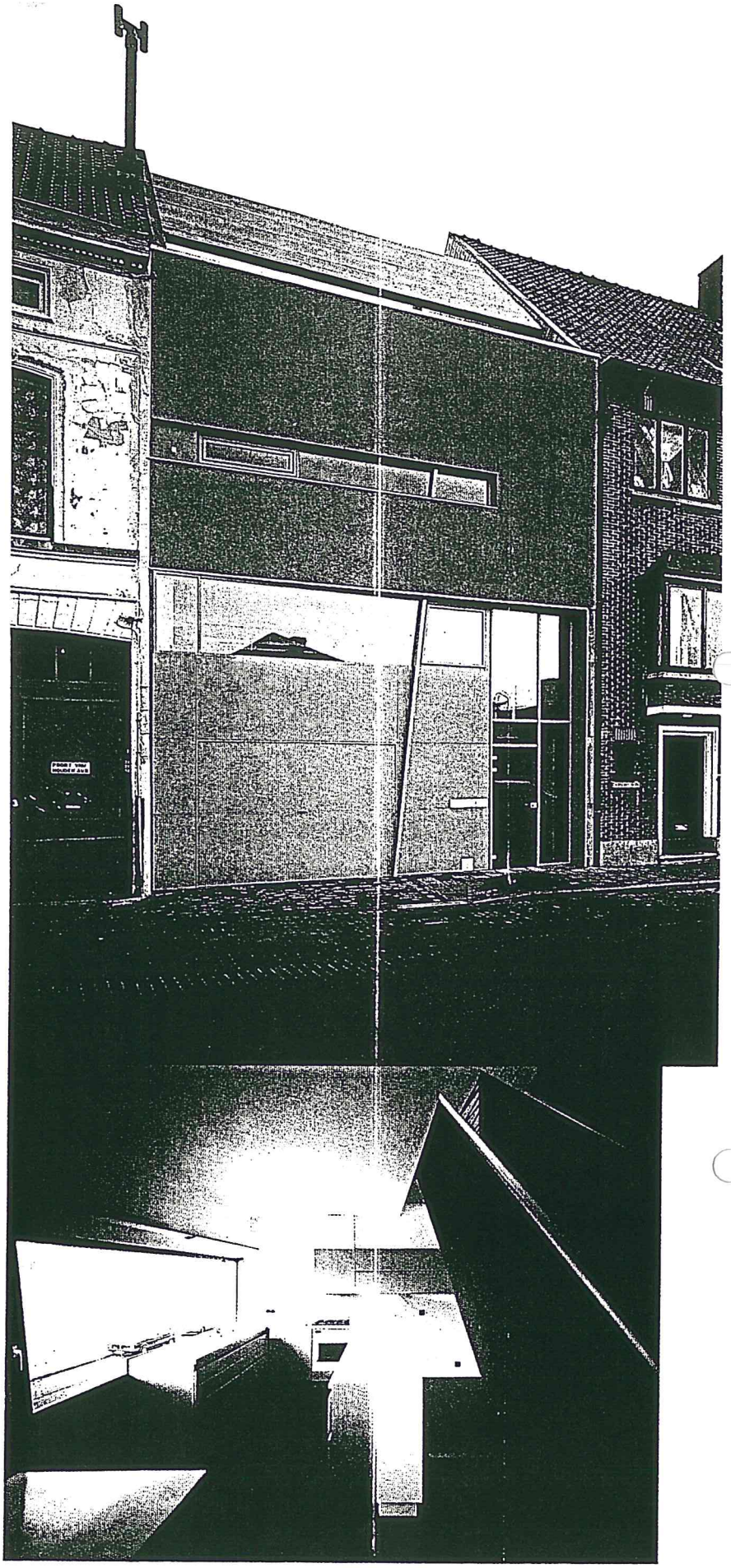
1. P. Vermeulen, Eugeen Liebaut, deSingel, Antwerpen 1991, p.17.
2. Zie Le Corbusier, Une maison - un palais, Parijs 1928, p.3.

WONING SEYNAEVE

De woning Seynaeve, die gelijktijdig met het huis van de architect tot stand kwam, bevindt zich te Gent in de voormalige slachthuisbuurt, een verkommerde 19de-eeuwse buurt waar de afgelopen decennia ingrijpende renovaties plaatsvonden. De woning werd opgetrokken op een braakliggend perceel tussen een reeks witgepleisterde laat-classicistische volkswoningen enerzijds en een meer recent burgerhuis in een nondescripte Belgische baksteenstijl anderzijds. Het huis past zich zorgvuldig in en tekent zich tegelijkertijd helder af tussen deze gemeenplaatsen. Het conformeert zich geheel aan het obligate, conventionele straatprofiel maar probeert zich geenszins te integreren door formele of typologische reproductie. Het heeft een oorspronkelijke structuur en het drukt zich uit in zijn eigen, eigentijdse taal. Niettemin kan hier, bij alle autonomie, ook gesproken worden van contextualiteit. Vooreerst is het huis niet het soort van functionalistisch gebouw dat in zijn gevel louter uitdrukking geeft aan zijn bouwstructuur, of het soort van would-be gestandaardiseerd volume dat de transformatie van heel zijn gebouwde context in dezelfde gestandaardiseerde zin postuleert. Het is geen voorlopig fragment van een rationalistische megastructuur die spoedig, na de afbraak van heel de omgeving, zal moeten tot stand komen. Het is een pand dat, net als een traditioneel pand een voltooid geheel vormt, een eigen gezicht heeft, en zich daardoor als pand tussen de andere panden inpast. Dit "gezicht" vertoont nauwe affiniteiten met het suprematisme van Malevitch en Lissitsky: het gewichtloos zwevende rode vlak met kijkgleuf, het volgens een minieme hoek binnenwaarts gekeerde grijze gelijkvloers, de verbinding van beide door een trefzeker geplaatste schuine steun, het geheel geaccentueerd met een vrij opgehangen schuin dakvlak.

Het pand wendt zich af van de banale buur rechts en legt een tegendraads verband met het classicistische rijtje links. De kijkgleuf "staat open" naar links, neemt de maat aan van de oude zolderraampjes en biedt een horizontaal tegengewicht aan de reeks verticale ramen van de verdieping. De langwerpige glaspartij onder het rode vlak beantwoordt aan de gesloten gevelpartij boven het bovenlicht van de de blauwe poort. Het verband tussen oud en nieuw ontstaat uit een alternering van tegendelen: open en gesloten, raam en wand, horizontaal en verticaal.

De gevel is geen expressie van de constructieve opbouw maar van de inwendige structuur. Hij brengt het karakter van de verschillende binnenruimten tot uitdrukking en is mede bepalend voor dit karakter. Binnen het 6,50 m brede perceel wordt met een mini-

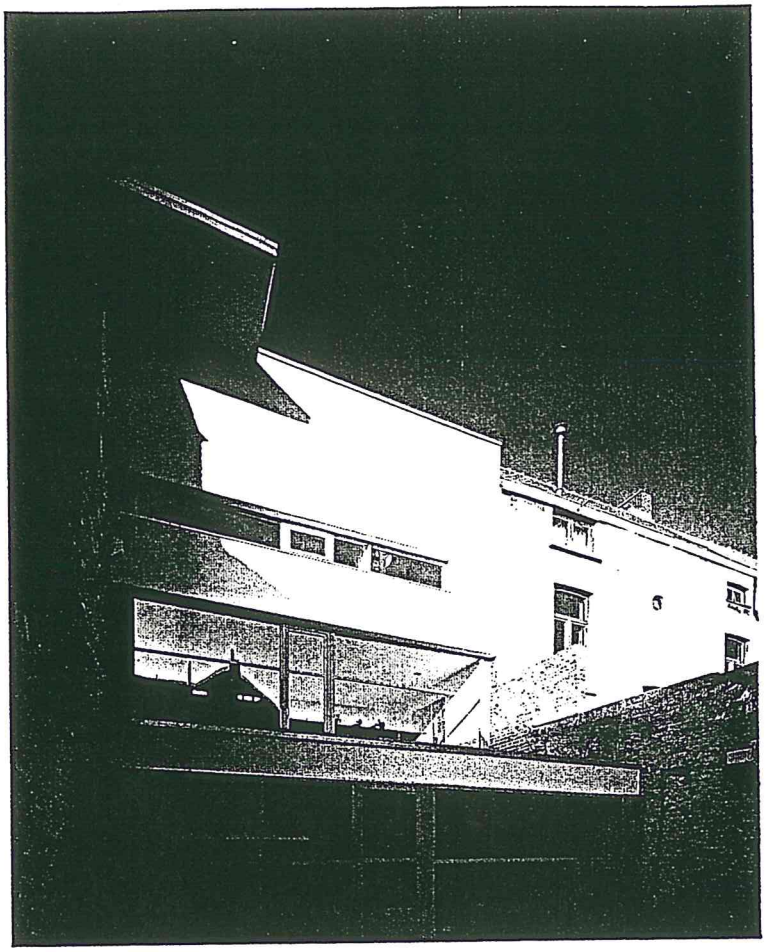

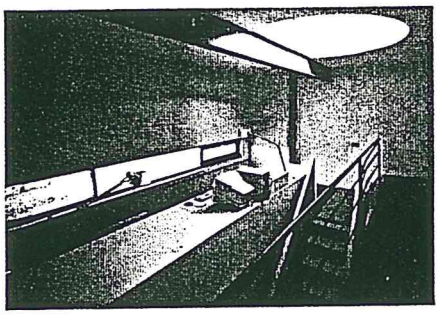
Architect: Eugeen Liebaut
Medewerker: Jan Demuynck
Ingenieur stabiliteit: Dirk Jaspaert
Ontwerp: 1992
Uitvoering: 1993-1994

Foto's: Saskia Vanderstichele

mum aan middelen een maximum aan ruimte ontsloten. De woonkamer, die samen met de keuken vooraan een doorlopende ruimte vormt die de hele eerste verdieping beslaat, ziet vooraan uit op de ruïnes van de Sint-Baafsabdij, de plaats waar Gent zijn ontstaan vond, en wordt achteraan uitgebreid met een ruim terras dat uitziet op een ommuurde tuin. De geleding tussen keuken en woonkamer wordt bewerkstelligd door de open trap die de ruimte, ongehinderd door deuren of andere afscheidingen, ook verticaal uitbreidt: naar beneden tot in de toegangshal en naar boven in een nachthal die tevens dienst doet als bureau. De open verbinding met de inkomhal wordt in de gevel aangegeven door de doorlopende L-vormige glaspartij die het grijze vlak van de garage omrandt. Het bureau bevindt zich op een galerij die van de straat wordt afgeschermd door het rode vlak. De kinderen kregen een eigen gebied op de begane grond, rechtstreeks toegankelijk vanuit de inkomhal. Hun kamers bevinden zich beneden achteraan en zien uit op een eigen terras bij de tuin.

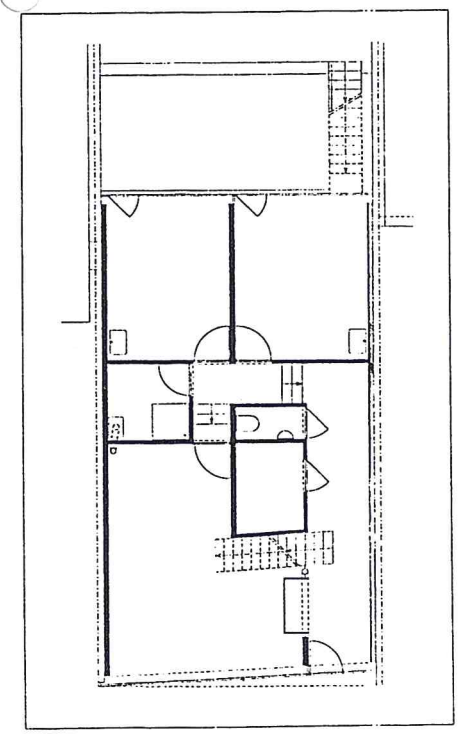
De samenhang van de binnenruimte met de gevel krijgt spanning, wordt tot een soort dissonant akkoord doordat de trap zich niet geheel haaks maar ietwat schuin ten opzichte van de zijwanden verheft. Deze tegenspannige richting wordt bevestigd door het lichtjes binnenwaarts gekeerde grijze gevelvlak van de onderbouw. Deze minieme verschuiving ontdoet de gevel van zijn tweedimensionaal karakter. De schuine steun, die als het ware achter het rode vlak glijdt, wordt een afzonderlijk element dat een tegenbeweging biedt aan de schuine trap binnen. De dissonante samenhang wordt geactiveerd door de zuiderzon die door het schuine dakvlak via een lichtkoepel in de trapruimte wordt gekaatst.

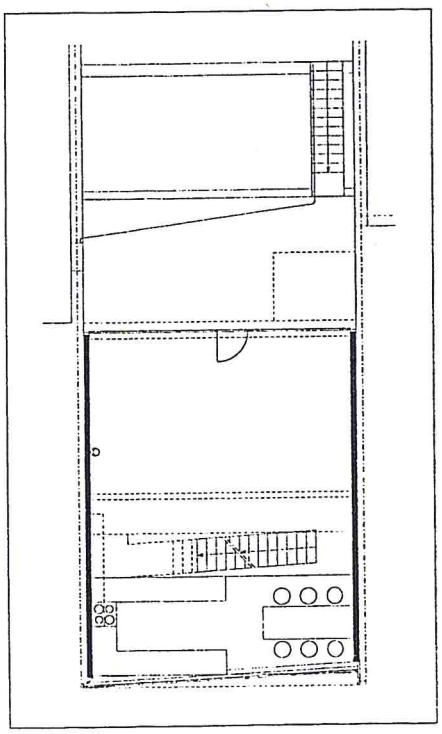

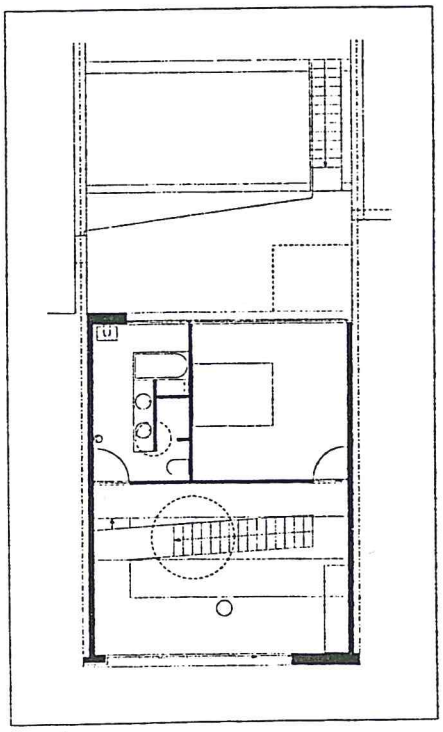

Niveau 0

Niveau 1

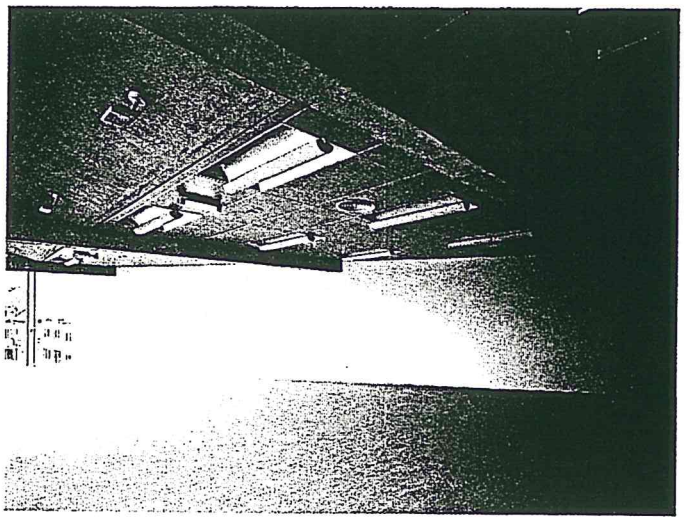
Niveau 2

POLITIEKANTOOR TE AALST

Het politiekantoor te Aalst is het grootste gebouw dat Liebaut tot dusver ten uitvoer bracht. Hij verwierf de opdracht in 1994 door mee te dingen in een door het stadsbestuur uitgeschreven openbare wedstrijd. Het programma van eisen, dat was opgesteld door de bevoegde politiecommissaris, was nauwkeurig en stringent. Het omvatte een gedetailleerde beschijving van de verschillende diensten en hun wenselijke relaties, en hield daarnaast ook een uitdrukkelijke vraag naar openheid en transparantie in. De diensten moesten gemakkelijk toegankelijk zijn en hun werking moest voor het publiek zichtbaar worden gemaakt.

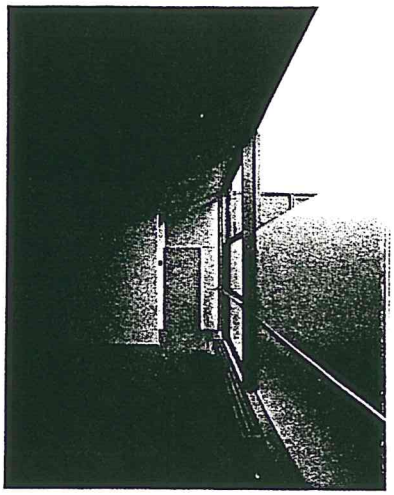
Het bouwterrein lag in de stad, kort bij het centrum, maar bood weinig contextuele houvast. Het was een desolate vlakte die overbleef na de sloop van het hoofdgebouw van de oude brouwerij Safir. Toen de wedstrijd werd uitgeschreven bestonden er ook nog geen plannen voor de aanleg van het gebied. Er was bijvoorbeeld geen sprake van de grootwinkelbedrijven die zich intussen in de niet afgebroken helft van de brouwerij, aan de overkant van de nieuwe Kapiteintjesstraat gevestigd hebben en hun aanwezigheid met ietwat opzichtige gevelfronten kenbaar maken. Het enige vaste gegeven was de Beekveldstraat die een wijde bocht beschrijft van west naar zuid.

Het gebouw levert een nauwgezet antwoord op het programma. De gevraagde afdelingen en onderdelen werden in samenhangende clusters gegroepeerd en over vier bouwlagen verdeeld: op de begane grond de onmiddellijk op het publiek gerichte diensten, op de eerste verdieping management en administratie, op de tweede verdieping personeelsvoorzieningen, en in de kelder archief, schietstand en gevangenis. De clustering van de diensten leverde per verdieping een verschillend kluwen op van kantoren, logistieke en functionele ruimten, gangen en sassen. Om de afdelingen niettemin ruimtelijk van elkaar te onderscheiden en ze tegelijk onderling in visueel contact te brengen, spaarde de architect in het midden van het gebouw een 6 m brede sleuf uit, een soort verglaasde binnenstraat. Ze laat de zon tot in het centrum van het gebouw doordringen, ze verschaft het inwendige ademruimte en biedt de afdelingen die er over drie niveaus omheen gegroepeerd liggen een uitzicht op elkaar. De clustering van de ruimten ligt ingebed in een regelmatig rooster, gemarkeerd door de stalen kolommen van de draagstructuur, en roept in de plattegronden het beeld op van een kluwen van elektrische schakelingen. En net als een elektrisch apparaat, zit ook dit politieapparaat vervat in een gave uitwendige vorm –een vorm die het gebouw tot een autonoom lichaam maakt en die het tegelijkertijd tot zijn omgeving relateert.

Het gebouw neemt de vorm aan van een enorme convexe wig, bekleed met rode baksteenschalen. Deze vorm wordt doorsneden door de genoemde binnenstraat die aan de noordzijde, bij de parking, de ingang vormt en aan de zuidzijde een stuk inwendige bedrijvigheid onthult. De straat markeert een tweedeling maar doordat beide helften van het gebouw in dezelfde rode omhulling vervat zijn, verschijnen ze als twee geledingen van hetzelfde geheel.

Het gebouw verheft zich vrij in de ruimte maar dit belet niet dat het tevens verband houdt met zijn omgeving. Het articuleert en geleidt de bestaande stedelijke richtingen. Niet dat het de bocht van de Beekveldstraat volgt. Het beantwoordt deze bocht met een tegencurve die het verkeer naar de nieuwe Kapiteintjesstraat stuurt, een straat die, hoewel doodlopend voor auto's, de voetganger in de richting van het stadscentrum leidt. Maar tegelijk verbindt het gebouw zich van binnenuit met de stedelijke ruimte (of met wat er ter plaatse van rest). De binnenstraat situeert zich in het verlengde van het zuidelijke eind van de Beekveldstraat, een plek waar deze straat nog aan weerszijden bebouwd is. Bovendien vestigt het gebouw door het materiaal waarin het zich hult een mentaal verband met het verleden van de plek. Zijn rode bakstenen wanden, die gemetseld zijn met een plat, langwerpig baksteentype in het zogenaamde vlechtformaat, bestendigen de herinnering aan de bakstenen muur van de oude brouwerij, waar de architect toen hij scholier was geregeld voorbijkwam.

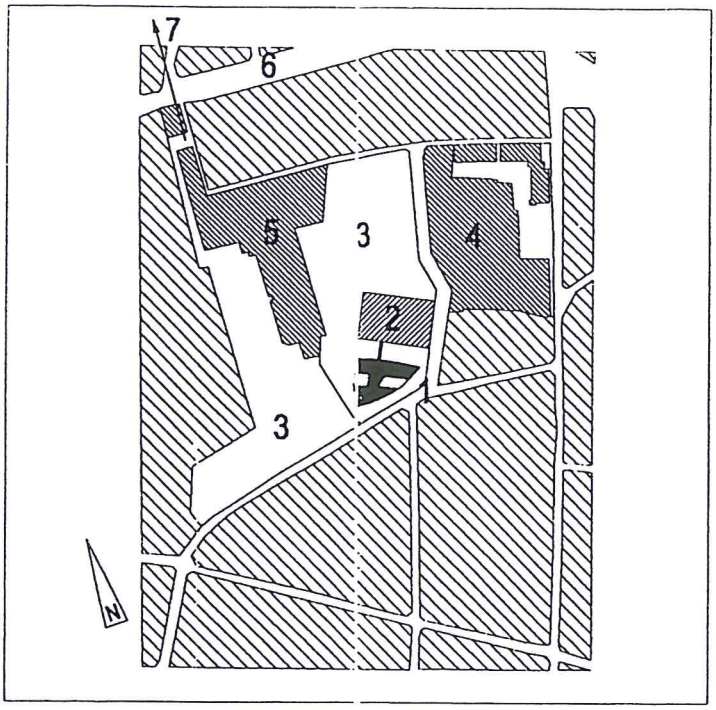
Door dit alles geeft het gebouw het overheidsapparaat dat het huisvest een karakteristieke, meerduidige vorm: in zichzelf gekeerd en op de buitenwereld betrokken, bezonken en dynamisch, een gestroomlijnde vorm waar het stedelijke verkeer zonder enige turbulentie omheen vloeit en tegelijk ook een gespannen, dynamische vorm die het beeld van een organisme in staat van paraatheid oproept. De dynamiek van de vorm blijkt duidelijk uit het feit dat hij voortdurend verandert, telkens een ander beeld biedt, wanneer men er omheen loopt. Vanuit bepaalde oogpunten wekt het gebouw onmiskenbaar associaties met een schip, een cargo die op deze oude industriële plek ligt aangemeerd. Vanuit het zuiden gezien, verschijnt de scherpe hoek van de twee convexe zijwanden als een scheepsboeg –een beeld dat bevestigd wordt doordat de romp door middel van een loopbrug verbonden blijkt met een oude betonnen loods, die uit de afbraak werd gespaard en dienst doet als garage. Maar ongeacht deze maritieme metafoor betreft het hier even onmiskenbaar een institutioneel gebouw, een indruk die het vestigt zonder beroep te doen op de (nog steeds) gebruikelijke institutionele tekens van de klassieke traditie. Het gebouw heeft een grote publieke ingang, een monumentale inham, maar verre van de omgeving te beheersen door een onderschikkende axialiteit, maakt dit gebaar deel uit van de binnenstraat die, zoals gezegd, geënt is op de bestaande stedelijke structuur. En waar deze binnenstraat aan de zuidkant door de bakstenen schaal heensnijdt bewerkstelligt ze letterlijk een doorsnede op het interieur en brengt ze een opvallende transparantie teweeg, een transparantie die op bepaalde punten dwars door het gebouw heen reikt en de werking van dit overheidsapparaat voor een goed deel zichtbaar maakt voor het publiek.

Het gebouw meet zich geen officieel imago aan door zich dominant op te stellen. Het biedt zich aan als een institutioneel gebouw door zijn openbaar karakter, en doordat het met zijn vorm een structurerende werking uitoefent op zijn omgeving. Het verschijnt als een gaaf stedelijk orgaan dat om het herstel van het omgevende stedelijke weefsel vraagt. Het werpt zich op als een verfrissende stimulans voor een zinrijke wederopbouw van de buurt.

–Francis Strauven

Architect: Eugeen Liebaut
Medewerkers: Mark Dutré, Huug Lemmens, Hendrik Van Liedekerke, Rik Abbenbroeck
Ingenieur stabiliteit: Dirk Jaspaert
Ingenieur technieken: Technum
Aannemer: Van Roey - Rijkevorsel
Ontwerp: 1994
Uitvoering: 1996-1998

Foto's: Saskia Vanderstichele

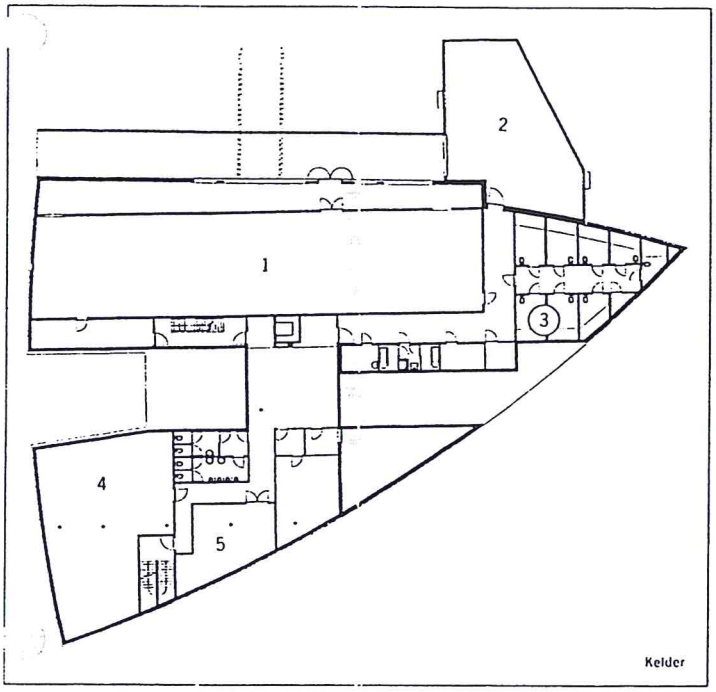
1. Politiekantoor
2. Loods politie
3. Parking
4. Shopping
5. Exporuimte
6. Keizersplein
7. Centrum

KELDER
1. Schietstand
2. Laden en lossen van gevangenen
3. Gevangenis
4. Archief
5. Technische ruimte

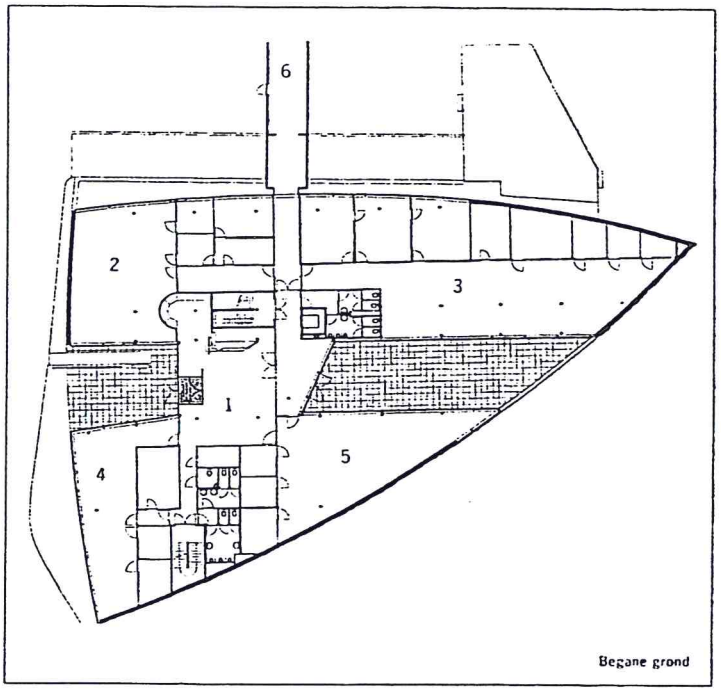
BEGANE GROND
1. Inkomhal
2. Opsporing
3. Interventie
4. Sociale dienst
5. Wijkdienst
6. Loopbrug naar loods

EERSTE VERDIEPING
1. Management
2. Hoofdcommissaris
3. Crisiscentrum
4. Administratie management
5. Verkeer
6. Diverse diensten:
justitie, openbare orde, strategie etc.

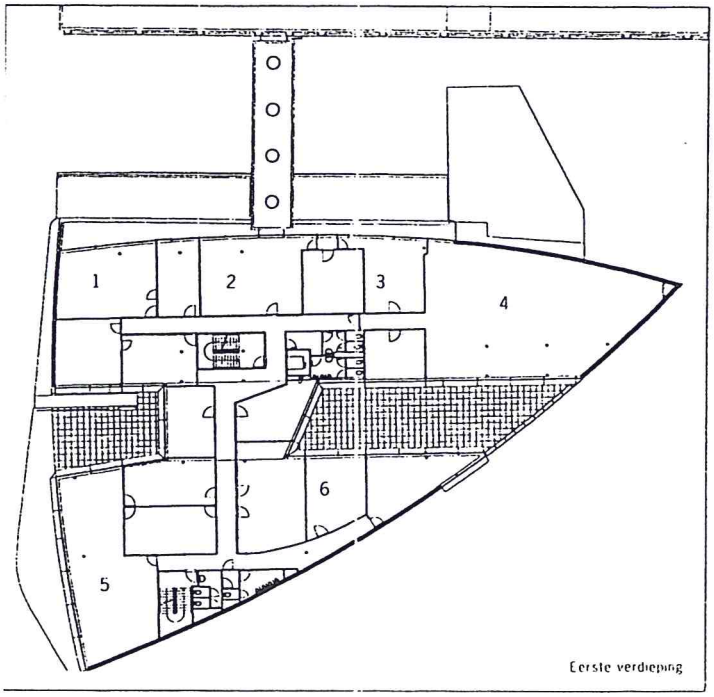
TWEEDE VERDIEPING
1. Refter
2. Vergaderruimte
3. Leslokaal
4. Kleedruimten
5. Fitness
6. Muntje

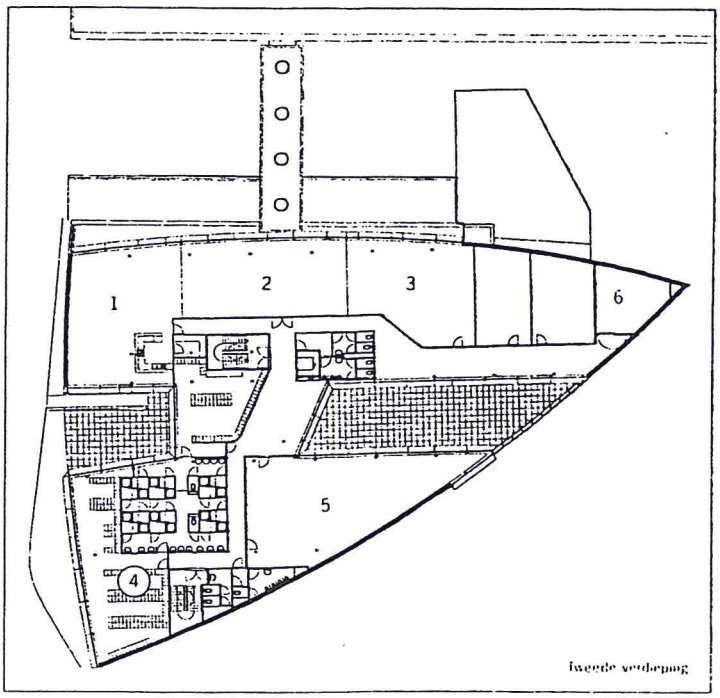
Kelder

Begane grond

Eerste verdieping

Tweede verdieping

ARCHIPEL KALENDER WERKJAAR 98-99

ZO. 4 OKTOBER 98
ARCHITECTUURTRIP . 'NIEUW NEDERLAND'
deel 1 : TILBURG EN BREDA
werk van o.a. Bentem,Crauwel, Uytenhaak, Neutelings, Arets, Geuze, Coenen en Hertzberger.

INTERIEUR KORTRIJK

VR. 16 OKTOBER 98
ROLF FEHLBAUM, directeur VITRA

ZA. 17 OKTOBER 98
INGO MAUER

DO. 22 OKTOBER 98
DOMINIQUE PERRAULT

ZA. 24 OKTOBER 98
ALBERTO ALESSI

VR. 13 NOVEMBER 98
INLEIDING TOT DE ACTUELE ARCHITECTUUR-EVOLUTIE IN PORTUGAL
voordracht door MARC DUBOIS

VR. 11 DECEMBER 98 om 20u.30
LOUIS KAHN
voordracht door WILLY SERNEELS

ZA. 30 JANUARI 99
Japans buffet
videofilm : TUSSEN ZEN EN CHAOS

VR. 26 FEBRUARI 99
EEN CONCERTZAAL VOOR BRUGGE
confrontatie van twee inzendingen
ROBBRECHT-DAEM-VANASSCHE-VAN LANGENHOVE
versus COENEN-SPARO (SUPPLY)

VR. 19 MAART 99 om 20u.30
M. JOSÉ VAN HEE over eigen werk
voordracht over eigen werk

VR. 23 APRIL 99 om 20u.30
EUGENE LIBAUT over eigen werk
voordracht over eigen werk
't Leerhuys . Groeninge 35 te Brugge

(DI.11) WO.12 tot ZO. 16 (MA.17) MEI 99
ARCHIPEL IN PORTUGAL . architectuurreis
"A MAGIA ESTRANHA DA EVIDÊNCIA"
volboekt

VR. 18 JUNI 99 – zie bulletin half mei
ARCHITECTUURTRIP 'NIEUW NEDERLAND'
deel 2 : UTRECHT
educatorium O.M.A., studentenhuisvesting Uytenhaak, hogeschool voor economie Mecannoo, Minaertgebouw Neutelings, universitair museum Van Velzen, woonhuis dubbel MVRDV, woningcomplex Bob van Reeth

Trips en reis : voorbehouden voor ARCHIPEL-leden 1998-99 en hun partner – lidmaatschap 2.200 F (1.100 F stagiairs). Storten op rekeningnr. 750-9072064-06 van vzw ARCHIPEL, p.a. Doornstraat 330, 8200-Sint-Andries.
Voordrachten in Brugge : ARCHIPEL-leden gratis, niet-leden 220 F (110 F studenten).
Info bij Marc Felix . tel. 059/70.21.80 – privé 059/70.01.58
en bij Michel Van Langenhove - tel. 050/39.30.85 - privé 050/39.35.05